

Trauma, krízis és radikalizáció

A radikalizáció krízispszichológiai értelmezése és ennek lehetőségei a felderítéstámogatás során

Trauma, Crisis and Radicalization: A Crisis-Psychological Interpretation of Radicalization and Its Potential Applications in Investigative Support

Erdélyi Ákos

krízisintervenciók szakpszichológus-jelölt, kriminológus,
doktorandusz,
Nemzeti Közszolgálati Egyetem,
Rendészettudományi Kar,
Nemzeti Közszolgálati Egyetem,
Rendészettudományi Doktori Iskola,
erdelyi.akos@uni-nke.hu

Magyar Tudományos Akadémia

Absztrakt

Cél: Az egyéni radikalizáció kapcsán számos elmélettel és modellel találkozunk a szakirodalmak között, amelyek multidiszciplináris módon igyekeznek feltárni a folyamat legfontosabb pilléreit. A multidiszciplináris elméletek előszeretettel építenek a pszichológia magyarázataira, amely mind az alap, mind az alkalmazott szakterületeinek tudását igyekszik felhasználni a radikalizáció pszichodinamikájának leírása során. Nem meglepő, hogy annak deskripciójában helyet kapnak a főbb szociálpszichológiai, személyiség- és fejlődéslélektani, valamint klinikai és kriminálpszichológiai észrevételek, ugyanakkor úgy tűnik, egy másik alkalmazott pszichológiai terület is releváns lehet a radikalizáció magyarázatát illetően, ez pedig nem más, mint a krízispszichológia. Áttekintve ugyanis a magányos merénylökként számontartott elkövetők narratív történetét, körvonalazódik az a megállapítás, miszerint a magányos merénylők egyéni radikalizációjára nagy hatást gyakoroltak az életük során átélt individuális traumák, amelyekkel a későbbi elkövetők nem tudtak eredményesen megküzdeni és

A szerző a kéziratot magyar nyelven nyújtotta be. Benyújtás ideje: 2025. 11. 15. Átdolgozás: 2025. 12. 29. Elfogadás: 2026. 02. 06.

adaptív módon internalizálni személyiségükbe. Ez pedig felveti annak lehetőségét, hogy az egyéni radikalizációra a nem megfelelő, maladaptív kríziskezelés és megküzdés is hatással lehet. A szerző éppen ezért megkísérli a radikalizáció folyamatának krízispszichológiai értelmezését feltárni.

Módszertan: A szerző szakirodalmi áttekintést és rövid esetismertetéseket alkalmaz a radikalizáció krízispszichológiai értelemezésének bemutatása érdekében.

Megállapítások: Az individuális traumák jelentősége megkérdőjelezhetetlen. Minden ember életében vannak olyan események, amelyeket az egyén traumatikusnak él meg – ezek kimenetele és feldolgozása lehet jó vagy rossz. A rossz, vagy pszichológiai kifejezéssel élve, maladaptív coping a trauma továbbgyűrűzése mellett a személyiség negatív irányú torzulását is eredményezheti, és komoly mentális és személyiségzavarok kialakulásához és megszilárdulásához vezet. Az esetismertetések is azt mutatják, hogy a magányos merényletek életük során számos traumatikus eseményt éltek meg, melyek maladaptív feldolgozása nagyban hozzájárult a szélsőséges ideológiák kialakulásához és a radikalizáció folyamatához.

Érték: Noha jelen írás még csak átfogóan, a lényegi elemeket érintve mutat rá a radikalizáció krízispszichológiai értelmezésére, ettől függetlenül is látható, hogy ez a megközelítés új perspektívába helyezi a radikalizáció értelemezését. Az esetismertetések is azt támasztják alá, hogy a radikalizáció és az individuális trauma és krízis között kapcsolat állapítható meg, amely kapcsolat mélyebb értelmezésére és vizsgálatára érdemes hangsúlyt fektetni.

Kulcsszavak: individuális trauma, lélektani krízis, krízispszichológia, radikalizáció, magányos merényletek.

Abstract

Aim: In connection with individual radicalization, the literature presents a wide range of theories and models that seek, in a multidisciplinary manner, to uncover the key pillars of this complex process. Multidisciplinary approaches tend to draw heavily on psychological explanations, attempting to incorporate knowledge from both basic and applied fields of psychology in describing the psychodynamics of radicalization. It is therefore unsurprising that major insights from social, personality, developmental, clinical, and criminal psychology have become integral parts of such descriptions. However, it appears that another applied field of psychology may also be relevant to explaining radicalization – namely, crisis psychology. A review of the narrative accounts of offenders categorized as lone actors reveals that their individual radicalization processes were strongly influenced by personal traumas experienced throughout

their lives – traumas they were unable to cope with effectively or to internalize adaptively within their personalities. This observation raises the possibility that inadequate, maladaptive crisis management and coping mechanisms may also play a role in the development of individual radicalization. For this reason, the present paper seeks to explore and interpret the process of radicalization from the perspective of crisis psychology.

Methodology: In this article, I employ a literature review and brief case studies to illustrate the crisis-psychological context of radicalization.

Findings: The importance of individual traumas is unquestionable. Every person encounters events in life that are experienced as traumatic; the outcomes and processing of these experiences may be either adaptive or maladaptive. Maladaptive coping, in psychological terms, not only perpetuates the effects of trauma but may also lead to negative distortions in personality, contributing to the development and consolidation of severe mental and personality disorders. Case analyses likewise indicate that lone-actor perpetrators experienced multiple traumatic events throughout their lives, the maladaptive processing of which substantially contributed to the emergence of extremist ideologies and the progression of radicalization.

Value: Although this article provides only an overarching overview, addressing the essential elements of the crisis-psychological interpretation of radicalization, it is nonetheless evident that this approach offers a new perspective on the analysis of radicalization. The case studies likewise support the assumption that a relationship can be identified between radicalization and individual trauma and crisis—a connection that warrants deeper examination and more focused analytical attention.

Keywords: individual trauma, psychological crisis, crisis psychology, radicalization, lone wolf attacks.

Bevezetés

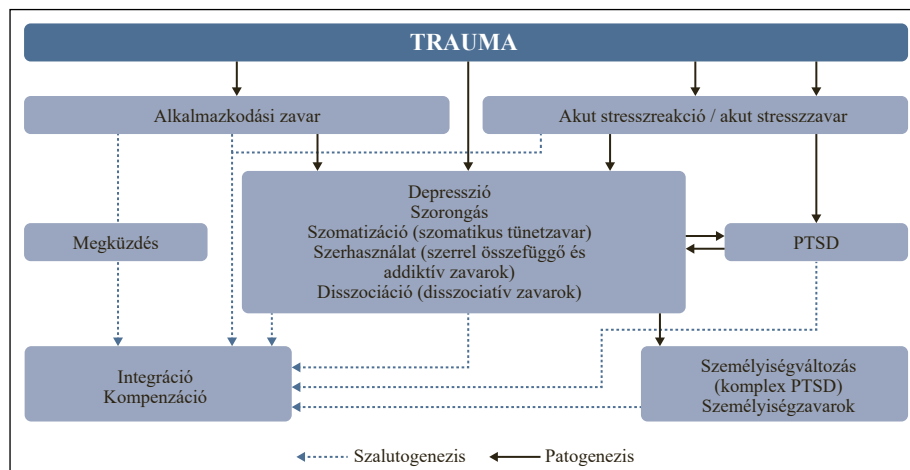
Életünk természetes velejárója, hogy olykor szembe kell néznünk traumatikus eseményekkel. A trauma átélését követően igyekszünk azzal eredményesen megküzdeni, ugyanakkor vannak olyan történések, amelyek adaptív megküzdése – valamilyen oknál fogva – akadályba ütközik. Ezek a maladaptív traumamegküzdések bizonyos esetekben pedig olyan spirálba tudják sodorni az egyént, ami a szélsőségség és erőszakosság felé mozdítja el őt.

Trauma- és krízislélektani alapok

A trauma kifejezés használata napjainkban jelentősen felértékelődött; számos esemény, történés előtt használjuk jelzős szerekezetként, mint például „traumatikus válás”, „traumatikus első randi”. Maga a trauma mint kifejezés eredetileg a szomatikus orvoslásban jelent meg, és valamilyen külső behatásból eredő testi sérülést jelentett. „*A trauma – legyen fizikai vagy pszichikai természetű – valamely védőréteg olyan mérvű sérülése, hogy az már nem kezelhető azokkal a mechanizmusokkal, amelyekkel a fájdalmat és a veszteséget általában kezelni szoktuk. A sérülés annyira súlyos, hogy még ha számítunk is az esemény bekövetkezésére, a hatást akkor sem lehet megjósolni*” (Mitchell, 1999). A trauma komplex jelenség, amelynek kimenetele lehet pozitív és negatív. Amennyiben a traumát sikeresen feldolgozza az egyén, a megküzdés adaptív és megjelenik a poszttraumás növekedés (Juhász & Kuklis, 2021; Sanki & O’Connor, 2021; Zeligman et al., 2019; Kovács et al., 2012; Tedeschi & Calhoun, 1996). Abban az esetben viszont, ha az egyén nem tud eredményesen megküzdeni az átélt traumával, akár komoly, negatív irányú személyiségváltozás is kialakulhat.

1. számú ábra

A traumatikus események kimeneteli lehetőségei

Forrás: Flatten, 2005.

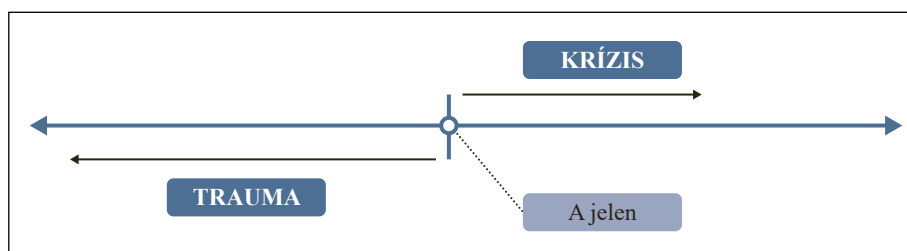
Az 1. számú ábra azt összegzi, hogy a trauma negatív irányú változása milyen komoly pszichés diszfunkciókat és személyiségváltozást eredményezhet az egyén életében. Egy-egy traumatikus esemény nemcsak hangulatzavarokhoz

vezethet, hanem olyan személyiségváltozásokat is okozhat a traumát átélt személy életében, mint egyes személyiségzavarok megjelenése és más, traumához és stresszorhoz kapcsolódó mentális zavarok kialakulása, mint a poszttraumatikus stressz zavar (PTSD), vagy a komplex poszttraumatikus stressz zavar (C-PTSD) (APA, 2022).

A trauma és a krízis legfontosabb differenciációja az időbeliség. A trauma a múltból ered és a jelenben fejt ki olyan hatást, amely krízisérzést vált ki az egyén életében, ezzel szemben a krízis a jelenből indul és a jövőben fejt ki – többségében – negatív hatásait.

2. számú ábra

A trauma és a krízis idődimenziója

Forrás. Csürke, 2005.

A trauma a múlt – a krízis a jelen és a jövő. De mi is a krízis pontosan?

Maga a kifejezés görög eredetű, melynek jelentése: válság, fordulat. A lélektani krízis meghatározása Caplan (1964) nevéhez fűződik, aki úgy definiálta a jelenséget, mint olyan átmeneti, rövid időszakos pszichés egyensúlyvesztést eredményező állapot, amikor a megterhelő külső események lélektanilag kritikus állapotot eredményeznek az egyén életében, és amely eseményekkel az egyén kénytelen szembenézni és kénytelen megkísérelni az azokkal való megküzdést.

„A krízishelyzetek mindennapi életünk elkerülhetetlen velejárói, amelyek hatására a legkiegyensúlyozottabb személyiségben is eluralkodhat a bizonytalanság, a kétségbeesés érzése. Egy fontos és biztosnak hitt párkapcsolat váratlan megszakadása, a szeretett személy hirtelen halála, súlyos betegség diagnózisának közlése, katasztrófahelyzetek megélése következtében elvész a biztonságérzet, ideiglenesen felborul a világ rendje, összeomlik a stabilnak vélt énkép” (Bóna, 2015). Az énkép destabilizálódása pszichés funkcióvesztéseket is eredményezhet, amelyek szélsőséges esetben komoly személyiség- és mentális zavarok kialakulásához vezethetnek (APA, 2022). Ezek a helyzetek pedig komoly kihívások elé állítják az egyént, és nem kisebb feladatot kap, mint hogy a traumatikus

eseményeket eredményesen beépítse mindennapi működésébe, személyiségének alapjaiba. Ha a megküzdés valamilyen oknál fogva akadályba ütközik, az egyén lélektani krízissel találja szembe magát.

A lélektani krízis jellemzője, hogy az egyén egy fájdalmas, érzelmileg megterhelő és kritikus eseménnyel kénytelen szembenézni. *„Ezen körülmények mindennél fontosabbá válnak számára, figyelmét, gondolatait teljes egészében lekötik, ennek ellenére az aktuális helyzetet a szokásos problémamegoldási módszereivel sem elkerülni, sem megoldani nem tudja. Ilyen fenyegető állapotok többnyire külső események hatására jönnek létre (pl. veszteségek, életciklus váltások). A krízisben lévő személy fenyegetettséget, kilátástalanságot, tehetetlenséget él át”* (Bóna, 2015). Ha a fenyegetettség érzése nem oldódik, az egyén olyan krízismátrixba kerül, amely egyre inkább elhatalmasodik rajta és egyre fogékonyabbá teszi a jövőbeni események traumatikusnak történő értékelésére. Ezek a – vélt vagy valós – traumatikus események kumulálódnak és szélsőséges esetben violens cselekményben manifesztálódhatnak.

A krízisben lévő személy eredményes megküzdés esetén adaptívan internalizálja a traumatikus eseménnyel járó valamennyi tényezőt, míg maladaptív megküzdés esetén nemcsak hogy pszichés diszfunkciók alakulnak ki, de esetenként közvetlen veszélyeztető magatartások is megjelenhetnek, úgymint az autoagresszió, az öndestruktív magatartás és a szuicídium.

Normatív és rendkívüli krízisek

A kríziseket számos aspektus mentén lehet klasszifikálni, ennek egyike a normatív–rendkívüli krízis-dichotómia.

A normatív kríziseket pszichoszociális kríziseknek vagy fejlődési kríziseknek is szokás nevezni; ez utal arra, hogy ezek a típusú krízisek életünk természetes velejárói – olyan krízisek, amelyeken akarva-akaratlanul is keresztülmegyünk életünk során. Ilyen normatív krízis többek között a serdülőkor (Bóna, 2015; Erikson, 1991) vagy az időskor (Kerekes, 2015; Erikson, 1991), de ilyen normatív krízis lehet az anyává válás és a megöregedés folyamata is.

Az élethosszig tartó fejlődés gondolatát először Erikson (1991) fogalmazta meg: epigenetikus személyiségfejlődési modelljében a személyiségfejlődés élethosszig tart, és az egyes fejlődési szintek eredményes integrálása adja az érett személyiség kialakulását. Ha azonban az egyes szintek között az átmenet nem megy zökkenőmentesen, az egyén krízisbe kerülhet, ami pedig meggátolja őt a következő fejlődési szintre való lépésben. *„A fejlődési krízis olyan, viszonylag hosszabb időszak (pl. serdülőkor, menopausa, stb.), amely során, az*

élet más szakaszaihoz viszonyítva gyorsabban jelennek meg a fejlődésben törvényszerűen jelentkező testi és lelki változások. Ezen pszichoszociális krízisek pozitív megoldása szolgál alapul az érett és teljes identitás eléréséhez. Az életciklusok közötti sikeres váltásokhoz az életkorspecifikus problémák hatékony kezelése szükséges. Ha a fejlődés valamelyik szakaszában nagyobb elakadás történik (különös tekintettel a serdülőkorra), akkor az nem csak aktuálisan, hanem hosszabb távon is a fejlődés akadályát jelentheti” (Bóna, 2015).

Ezzel szemben a rendkívüli vagy akcidentális krízisek jellemzői, hogy hirtelen, váratlanul jelennek meg valamilyen külső stresszor és provokatív esemény hatására (Bóna, 2015). Rendkívüli krízist eredményezhet egy közúti baleset, erőszakos bűncselekményből eredő viktimizáció, bántalmazás (akár szexuális, akár fizikai, akár pszichés), a halállal való közvetlen találkozás, de trauma- és krízisforrás lehet például a kortársbántalmazás és a cyberbullying is.

A pszichológiai értelmezés szerint a rendkívüli vagy akcidentális krízisek és a trauma több ponton is kapcsolódnak egymáshoz, legfőképpen jellegzetességeik alapján: a „*váratlan és elkerülhetetlen fenyegető eseményekkel való szembenézés, a pszichés egyensúly felborulása, a korábbi problémamegoldási sémák elégedetlensége, könnyebben észrevehető átfedések*” (Kerekes, 2015) mind jellemzőek éppúgy a rendkívüli krízisekre, mint a traumatikus eseményekre.

A *Rendészettudományi szaklexikon* (Boda, 2019) összegzi a krízis rendészeti kontextusát. A szaklexikon a „krízis” szócikk alatt összegzi annak rendőrségi, büntetés-végrehajtási és magánbiztonsági aspektusait. A rendőrségi értelmezés egyik meghatározása szerint a krízis „*a rendőri intézkedés során bekövetkező minden olyan esemény, tevékenység vagy mulasztás, amely az intézkedés alá vont, az intézkedést végrehajtó vagy más személy életét, testi épségét, egészségét, anyagi javait, a személyi szabadság korlátozása helyének rendjét vagy az őrzésbiztonságot sérti, ill. veszélyeztet*” (Boda, 2019). A büntetés-végrehajtási meghatározás értelmében krízis „*a fogva tartás biztonságát súlyosan sértő vagy veszélyeztető, speciális intézkedések bevezetését szükségessé tevő történés. Különösen a terrorcselekmény, a fogolyzendülés, a bv. szerv létesítményét, eszközeit, járműveit, valamint a személyi állomány tagját vagy az elítéltet ért támadás, a bv. szerv létesítményéből vagy járművéből való erőszakos kitörés, a fogollyszökés, az elítélt öngyilkossága, az elítélt halála, a bv. szerv létesítményét vagy járművét veszélyeztető elemi csapás, jelentős tüzeset*” (Boda, 2019).

A pszichiátriai megközelítés a rendkívüli kríziseket az egészségügyi törvény (1997. évi CLIV. törvény az egészségügyről, továbbiakban: Eü.tv.) alapján klasszifikálja. Az Eü. tv. 188. § b) és c) pontja rögzíti, hogy mely esetekben beszélünk veszélyeztető és közvetlen veszélyeztető magatartásokról, és hogy

ezekben az esetekben milyen sürgősségi beavatkozások szükségesek. Az Eü. tv. értelmében például a szuicidium, az öndestrukció vagy a pszichotikus dekompenzáció mind-mind sürgősségi beavatkozást igénylő ön- és közveszélyes állapot, amelyek nem megfelelő intervenció hatására igen komoly akcidentális krízisekben is manifesztálódhatnak (Balczár et al., 2020; Fekete et al., 2015).

Ezek azok az ön- és közveszéllyel fenyegető (krízis)állapotok, amelyre a büntetés-végrehajtási szervezet szabályzók formájában is igyekszik reflektálni – nem mellékesen eredményesen. [Részletesebben lásd: 18/2020. (V. 29.) BVOP utasítás a fogvatartotti krízisek, öngyilkossági kísérletek és önártalmak megelőzéséről; 50/2020. (X. 16.) BVOP utasítás a büntetés-végrehajtási szervezetben szolgálatot teljesítő pszichológusok szervezeti jogállásáról és a fogvatartottakkal végzett tevékenységéről; 26/2022. (XII. 21.) BVOP utasítás a büntetés-végrehajtási szervezet műveleti egységeinek működéséről.] Ennek oka, hogy az olyan totális intézményekben (Goffman, 1974), mint amilyenek a bv. intézetek, számos individuális krízist élnek meg a fogvatartottak, amelyek prevenciója és intervenciója pontos és jól meghatározott keretekkel ellátott folyamatokat igényelnek.

De milyen kapcsolat állhat fenn a trauma, a krízis – különösen a rendkívüli krízisek – és a radikalizáció között? Erre a kérdésre a következő fejezetek adhatnak választ.

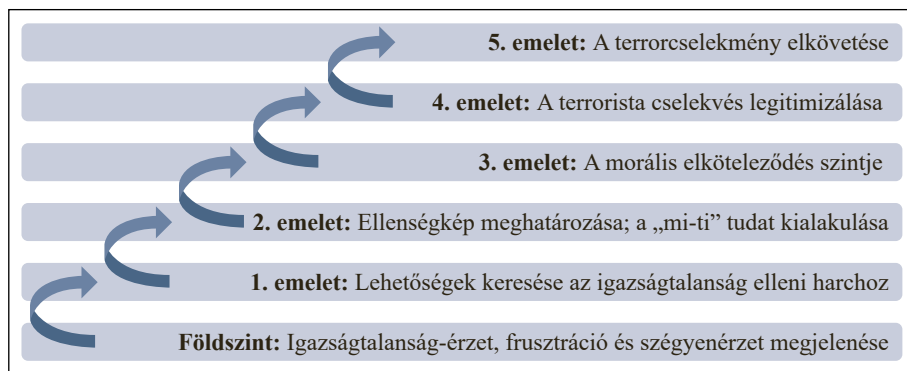
A radikalizáció általános pszichológiai–pszichodinamikai értelmezése

A radikalizáció kapcsán különbséget kell tennünk aszerint, hogy az szervezeti vagy individuális úton zajlik-e (Haller & Ivaskevics, 2020). A szervezeti út esetében a radikalizáció helyszíne megegyezik az elsődleges szocializációs közeggel, míg az individuális út esetén a radikalizáció helyszíne eltér az elsődleges szocializációs közegtől. Erre jó példa, hogy az Iszlám Állam az utánpótlást már a territóriumán belül lakó gyermekek koragyermekkorban kezdődő kiképzése útján megkezdi, míg mondjuk a magányos farkas típusú elkövetők szervezet-től függetlenül, a saját lakókörnyezetében radikalizálódnak.

Moghaddam (2005) elmélete szerint a radikalizáció hat szinten megy végbe.

3. számú ábra

A radikalizáció folyamatának hatszintes modellje

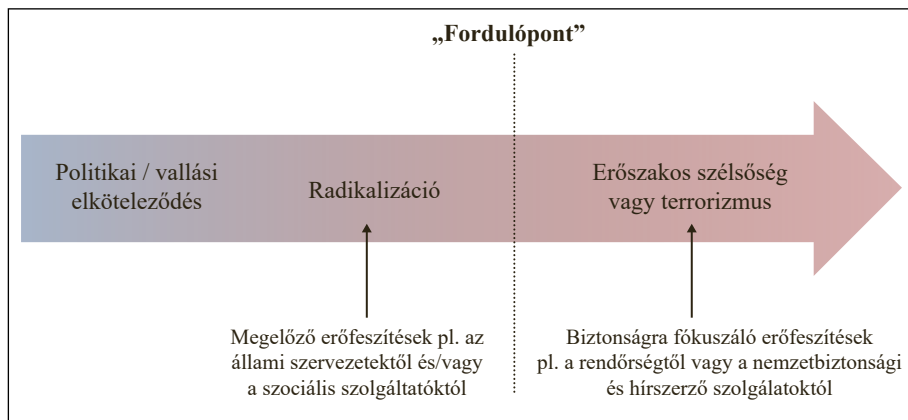
Forrás. A szerző saját szerkesztése Moghaddam (2005) alapján.

Ebben az értelmezésben az egyéni radikalizáció hat különböző szinten zajlik. A földszinten megtapasztalja az egyén a vélt vagy valós igazságtalanságot, ami krízispszichológiai szempontból valamilyen traumának tekinthető. Ilyen például egy munkahely (igazságtalan) elvesztése, iskolai/kortársbántalmazás megélése, párkapcsolati hűtlenség – minden olyan esemény, amit az egyén igazságtalanságnak él meg. A radikalizálódó egyén a földszintről kiindulva, fokozatosan internalizálja a szélsőséges gondolatokat, tervet készít és a 4-5. szinten elköteleződik a terrorcselekmény elkövetése mellett.

A radikalizáció egy másik, hátrszakaszos általános pszichológiai–pszichodinamikai értelmezése szerint (Farkas, 2023) a radikalizáció folyamatának első szakaszában történik meg a politikai/vallási ideológiával való azonosulás, amit maga a radikalizáció követ. Ezen a ponton van lehetőség a szélesebb körű beavatkozásra és a megelőzésre, például az állami szereplőktől és/vagy a szociális szolgáltatóktól, ezt követően már csak a felderítés eredményességén múlik, hogy egy tervezett terrorcselekményt időben megakadályozzanak. A radikalizáció során az egyén eljut egy triggerpontig, ami az addigi, az erőszakos cselekményről szóló fantáziálást elindítja a cselekvés irányába. Ezen a ponton a merénylő már elfogadta és internalizálta fantáziáját, legitimizálta a végrehajtani kívánt erőszakos cselekményt, és megtörténik a terrorcselekmény elkövetése.

4. számú ábra

A radikalizáció általános pszichológiai modellje

Forrás: Farkas, 2023.

„A triggerpont előtt történhetnek meg a pszichológiai intervenciók, amelyeket például börtönökben, de egészségügyi intézményekben is megvalósítanak. Tulajdonképpen a pszichológiai intervenció nem csupán a mentális zavarral rendelkező személyek kezelését jelentheti, viszont jelentős mértékben le tudja csökkenteni az erőszakos cselekmények jövőbeni előfordulásának valószínűségét. Más szavakkal, a pszichológiai intervenció valójában bűnmegelőző funkciót is betölt, ezért kiemelt fontosságú lehet az egészségügyi intézmények és a rendészeti szervek együttműködése. A fordulópontot követően már a rendvédelmi szervekre hárul, hogy megtegyék azokat az intézkedéseket, amelyek a cselekmények feltárását és rendészeti kezelését jelentik, majd az elkövető elfogását követően szintén szerepet kaphat a pszichológia, például terápiák vonatkozásában” (Farkas, 2023).

Ezzel a gondolattal pedig el is érkeztünk a radikalizáció krízispszichológiai értelmezéséhez.

A radikalizáció krízispszichológiai értelmezése

A krízisekkel való megküzdés, amint arra már utaltam, vagy pozitív kimenetellel végződik, és ilyenkor az egyén az átélt traumát eredményesen integrálja személyiségébe, vagy az egyén traumafeldolgozása valahol „kisiklik”, és maladaptív

megküzdési móddal próbál úrrá lenni a trauma okozta pszichikai sérüléseken. Maladaptív megküzdésre számos példával találkozunk a szakirodalomban (Juhász et al., 2023; Wadsworth, 2015; Thompson et al., 2010), amelyek közül az egyik szélsőséges maladaptív megküzdés a radikalizáció lehet. Hogyan?

Elsőként szükség van olyan, főként negatív színezetű személyiségbeli predispozíciókra, amelyek predesztinálják az egyént a maladaptív stratégiák követésére. Ezek a maladaptív stratégiák lehetnek viselkedésstratégiák, mint például a Sötét Hármas személyiségkonstruktum (Jonason & Middleton, 2015; Rauthmann, 2012; Paulhus & Williams, 2002), de lehetnek szubklinikai diszfunkciók is, mint például a rossz indulatkezelés, az agresszivitásra való hajlam, a túlzott fantáziaműködés, vagy az öndestruktív magatartások előnyben részesítése. Ezek azok a személyiség- és viselkedéses tényezők, amelyek negatív irányba tudják egy-egy traumatikus esemény feldolgozását fordítani. Ilyen negatív aspektus lehet többek között az egyén saját felelősségének háritása és elaborációja, a katasztrofizálás és perfekcionizmus, a környezetnek a trauma létrejöttében való felelőssége felértékelése, a viktimizációra és az áldozatszerep internalizálására való érzékenység, a csökkent empatisálásra való képesség, vagy az igazságos világba vetett hit felülreprezentativitása. Ezeket a negatív predispozíciókat a személyiség szerveződés mindhárom aspektusában megtalálhatjuk, legyen szó kognitív, affektív vagy viselkedéses aspektusról.

A folyamat második szakasza az individuális traumák megélésére fókuszál. Eszerint a személy vélt vagy valós traumatikus eseményt él át, amelynek adaptív és pozitív megküzdését gátolják a negatív predispozíciók. A személy újra és újra átéli a traumatikus eseményt, és egyre inkább a környezetét kezdi el hibáztatni érte.

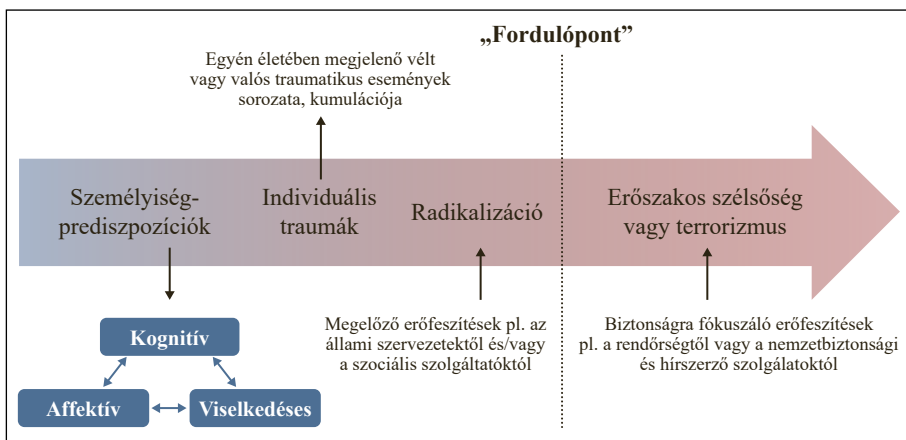
Egy ponton – a folyamat harmadik szakaszában – megjelennek a bosszút kielégítő fantáziák, amelyek elindítják az egyént a radikalizáció útján, amelynek eredménye a szélsőséges és erőszakos viselkedés kialakulása.

A negyedik szakaszban jelentkezik a triggerpont: a korábban traumát átélt személy életében olyan esemény történik, amely újrahívja a korábbi traumatikus emlékeket, és ennek hatására a személy az addig csak a fantáziájában megfogalmazott erőszakos fantáziákat és érzéseket legitimizálja.

Ezt követi a radikalizáció krízispszichológiai értelmezésének utolsó, ötödik szakasza, amikor már a radikalizálódott egyén nem képes a trauma és krízis adaptív megküzdésére és az azokból kialakult frusztráció csökkentésére, és mint konfliktusfeloldás, a személy elköveti az erőszakos (terror)cselekményt. Az 5. számú ábra ezt a folyamatot hivatott szemléltetni.

5. számú ábra

A radikalizáció krízispszichológiai modellje

Forrás. A szerző saját szerkesztése.

A fenti modell bizonyítása érdekében az alábbiakban röviden szemlézek néhány magányos elkövetőt és életüket.

Megtörtént esetek – krízispszichológiai megközelítéssel

George Metesky, a Bolond Bombagyáros, a 20. század közepén követett el robbantásos merényletsorozatot New Yorkban, az Egyesült Államokban. A 16 évig tartó robbantássorozatban közel 40 alkalommal követett el támadást, amelynek motivációja a bosszú és a paranoiditás volt. Metesky elektrotechnikus volt, aki egy korábbi munkahelyén, az Egyesített Edison Művekben szenvedett munkahelyi balesetet, ami után nemcsak elbocsátották, de még a kártérítési igényét is elutasította a vállalat. Metesky ezt követően úgy gondolta, hogy a merénylettekkel egyrészt bosszút áll a vállalatok lelketlen szervezeti kultúráján, másrészt úgy vélte, a támadásokkal megmenti azokat a vállalati dolgozókat, akik hozzá hasonló módon bármikor munkahelyi balesetet szenvedhettek volna (Lohner, 2024; Ivaskevics, 2020; Davis et al., 2018; Innes, 2007).

Ted Kaczynski, az Unabomber, élete során több normatív és rendkívüli krízist élt meg. 16 éves korában felvételt nyert a Harvard Egyetem matematika szakára, majd a diploma megszerzése után doktori fokozatot szerzett. Ígéretes karrier állt előtte, ám 1978 májusában ez a karrier végérvényes fordulatot vett – ekkor

robbantotta fel első levélbombáját, amelyet további tizenöt követett egészen 1995-ig. Kaczynskit csodagyereknek tartották, ám ennek megvoltak az árnyoldalai is. Kiemelkedő intellektusa szociálisan izolálttá tette, nehezen értette meg magát kortársaival, társas kapcsolatokat nem tudott létesíteni, így fokozatosan elmagányosodott. Miután megszerezte doktori fokozatát, a Berkeley matematikaprofesszora lett, ám itt sem tudott beilleszkedni: a kollégákat ellenségesnek és közömbösnek találta, az akadémiai közeg pedig erős szorongást és frusztrációt váltott ki belőle, így két év után felmondott. Ezt követően tudatosan kivonult a társadalomból, amely fokozatosan radikális eszméket váltott ki nála. Az egyre erősödő iparosodás, technológiai fejlődés ellen érzett gyűlölete lassan ideológiai megszállottsággá vált. Kaczynski saját feljegyzései szerint ez volt az az időszak, amikor meggyőződött arról, hogy erőszak szükséges a modern technológiai társadalom ellen. Ezeket a gondolatait a paranoiditása, az üldöztetési és nagyzásos téveszmés tartalmak egyre csak megerősítették (Fleming, 2022; Gupta, 2018; Magid, 2009).

Timothy McVeigh, az Oklahoma City-i robbantó életében is már koragyermekkorban megjelentek olyan krízisek, amelyek a felnőtt személyiséget alapjaiban befolyásolta. Szülei házassága bizonytalan és instabil volt, ennek, valamint a korai szeparációs élményeknek köszönhetően későbbi kötődése szorongó-ambivalens jellegűvé vált, gyermekkorában magányos volt, aki nehezen barátkozott. Bár jó tanuló volt, társas kapcsolatai gyengék voltak. Erős kisebbségi érzés alakult ki benne, amit később „harcos” identitással igyekezett kompenzálni. McVeigh-nek a hadsereg volt az élete, és komolyan bízott abban, hogy elit egységekhez fog kerülni. Mivel azonban leszerelték, ez nem következett be, ellenben a leszerelés identitásválságba sodorta, s a harctéren tapasztalt élmények tovább rontották amúgy is bizonytalan pszichés állapotát. Meggyőződése lett, hogy az amerikai kormány elnyomó és diktatórikus hatalommá vált; egyre több szélsőjobboldali, kormányellenes, milíciás irodalmat olvasott – ezeket nemcsak olvasta, hanem világnézetének, ideológiájának alapjává tette. A mérényletet McVeigh morálisan szükséges háborúként értelmezte, a civil áldozatokat pedig elfogadható veszteségnek tekintette (Meloy & Yakeley, 2014; Gill et al., 2013; Meloy, 2004; Jones, 2002).

Az 1999-es Columbine iskolai átokfutás elkövetői, Eric Harris és Dylan Klebold életében ugyancsak számos krízisesemény azonosítható. Eric Harris nárcisztikus és antiszociális/pszichopátiás személyiség volt, aki sok esetben a nárcisztikus énjét érő kritikákra reagált reaktívan. A felsőbbrendűség-érzés és a mások lenézése egy idő után frusztrációval és agresszív fantáziákkal egészült ki. Harris krízise a nárcisztikusságát érő támadások maladaptív feldolgozásában gyökeresedett. Vele szemben Dylan Klebold dependens, szubmisszív személyiség volt,

akit alapjaiban határozott meg a negatív világnézet, a depresszióra és öngyilkosságra való hajlam, a serdülőkori identitáskrizis és identitáskeresés, a társaktól való elidegenedés és az elutasítások sora. Nem találta helyét a világban, és amikor Harris nyitott felé, egyre jobban kezdett kötődni hozzá mint megmentőjéhez. A két fiatal egymás támasza lett és a közös traumák egyre szorosabbá fűzték közöttük a pszichikai köteléket, amely iskolai támadásban csúcsosodott ki (Langman, 2009a; Langman, 2009b; Cullen, 2009).

Anders Behring Breivik, a norvég szélsőjobboldali terrorista ámokfutása során közel 80 ember életét oltotta ki. A magányos elkövető Breivik élete koragyermekkori krízisekkel, szociális izolációval, egzisztenciális krízisek sorával, elhagyatás érzésével tarkított, miközben Breivik személyisége is komoly szubklinikai szintű diszfunkciókkal teli. Breivikre jellemző a grandiozitás, a felsőbbrendűség érzése és a paranoid-skizoid színezetű személyiségműködés. Mindezek a krízisek és tényezők kumulációja vezetett a 2011-es terrortámadáshoz (Gullestad, 2017; Jacobsen & Maier-Katkin, 2015; Meloy et al., 2015; Melle, 2013).

Anton Lundin Pettersson 2015 októberében követett el iskolai ámokfutást a svédországi Trollhättan városában. Pettersson fiatalkorát tartós harag és erőteljes frusztráció jellemezte, amit részben iskolai konfliktusok és a társadalmi kirekesztettség érzése erősítettek meg. Fiatal felnőttként a társadalommal való elégedetlenség jellemezte, amit etnikai és kulturális feszültségek alakítottak. Személyiségét az instabilitás, az impulzivitás, az agresszív késztetések és a xenofóbia jellemezte. A támadás motivációja frusztráció-redukció és xenofóbia volt: úgy vélte, hogy az országba érkezők miatt nem kap munkát és él meg sikertelenségeket. Az általa elkövetett támadás személyes krízis és szélsőséges frusztráció manifesztációja (Erlandsson & Meloy, 2018).

Zaniar Matapour, a 2022-es oslói Pride lövöldözés (URL1; URL2) elkövetője nemcsak lelki krízisekkel, hanem diagnosztizált mentális zavarokkal is küzdött. Matapour paranoid skizofréniában szenvedett és szélsőségesen idegengyűlölő volt, ami azzal magyarázható, hogy Matapour iráni származású és gyermekként került Norvégiába, a marginalizációval és az integrációval pedig nem tudott eredményesen megküzdeni. Részben az ebből eredő és egyre fokozódó radikalizációja, részben pedig erőszakosságra való hajlama okán a norvég hírszerzés már 2015-ben felfigyelt rá és elemezték viselkedését. A támadáshoz vezető úton vélhetően Matapour radikalizációja összeolvadt a személyes pszichés válságával, amely fogékonytá tette szélsőséges erőszakos cselekmények elkövetésére. Az elkövetést egyszerre motiválta az ideológiai meggyőződése, a paranoiditása és az extrém xenofóbiája – nem véletlen választotta az LMBTQ+ közösség tagjait célpontjául.

Mind a hét bemutatott esetben megjelenik a polytraumatizáció, a maladaptív kríziskezelés, és az ezekből eredő negatív irányú személyiségváltozás. A hét későbbi elkövető bizonyos életszakaszaikban olyan eseményeket éltek meg, amelyeket nem tudtak eredményesen kezelni: Breivik esetében megjelennek a koragyermekkori – normatív és rendkívüli – krízisek, a szülők válásából adódó kötődési problémák, és a serdülőkori identitásválság, amelyek együttes előfordulása hozzájárulhatott a szélsőséges erőszakos eszmék kialakulásához és megszilárdulásához. Ugyancsak a serdülőkori identitáskrízis jelei azonosíthatók a Columbine iskolai lövöldözést elkövetők életében, ahogyan az olyan szubklinikai személyiségstratégiák is, mint a nárcizmus és a kódepencia, amelyek egyéb más pszichoszociális tényező fennállása esetén, növelhetik a szélsőségesre való hajlamot. Arra pedig, hogy nemzetbiztonsági szempontból miért kintüntetett figyelmet érdemlő kérdés a serdülőkori krízis és milyen alapot szolgáltatathat iskolai támadásokra, két hazai példánk is van a közelmúltból ([URL3](#); [URL4](#); [URL5](#)). Ezek azok a főbb viselkedésses jegyek, amelyek azonosításuk révén egy-egy erőszakos bűncselekmény még idejében felderíthető.

A krízispszichológiai értelmezésben rejlő felderítéstámogató lehetőségek

Ami a felderítéstámogató lehetőségeket illeti, szót kell ejtelnünk a személyiségprofil-alkotás egy speciális típusáról, a kockázati profilalkotásról, valamint két további eljárásról, a pszichológiai boncolásról és a pszichológiai szempontú tartalomelemzésről, amelyek segítenek elemezni egy-egy trauma és krízismátrix – nemzetbiztonsági – kockázatát.

Számos, főként nyomozástámogató pszichológiai eljárást dolgoztak ki a kutatók az évek során (Arrigo, 2003; Corteen et al., 2023; Davies et al., 2024; [Weiner & Otto, 2013](#)), amelyek közül a bűnügyi profilalkotás örvend a legnagyobb népszerűségnek a kutatók körében is (Ivaskevics, 2020; Innes, 2007; [Kocsis, 2007](#); [Lehoczki, 2014](#); [Lehoczki, 2011](#); [Lehoczki & Ronyecz, 2021](#); [Lohner, 2024](#); [Lohner, 2023](#)). A bűnügyi profilalkotás kapcsán négy nagyobb paradigmával/iránnyal találkozunk:

- 1) diagnosztikus értékelés/klinikai megközelítés (Diagnostic Evaluation/Clinical Approach), amely az első profilalkotás-irányzat, és amelynek lényege, hogy az elkövető mentális állapota és személyiségkarakterisztikái konzisztensek, így nemcsak a hétköznapi életében, hanem az elkövetés során is megjelennek és azonosíthatók;

- 2) a bűnügyi nyomozati elemzés (Criminal Investigative Analysis) az FBI által kidolgozott profilozó eljárás, amelynek alaptézise, hogy a helyszínen olyan pszichikai nyomok is találhatók, amelyek szisztematikus elemzésével következtetni lehet az elkövető személyiségére, és így lényegében két elkövetői típusba, a szervezett és a szervezetlen típusokba sorolható be;
- 3) a statisztikai megközelítés vagy nyomozati pszichológia (Statistical Approach/Investigative Psychology) David Canter által kidolgozott eljárás, alapja pedig az azonosított viselkedésminták kódolása és komplex statisztikai eljárásokkal való elemzése;
- 4) a viselkedéses bizonyíték elemzés (Behavioral Evidence Analysis) Brent E. Turvey módszere, amely a dedukcióra, a multidiszciplinaritásra és a forenzikus tudományokból származó eredményekre épít; az általánostól halad a specifikus felé és minden bűncselekményt önálló entitásként értékel. Ez a profil a vizsgálata során egyrészt a helyszín jellemzőiből, másrészt a viktimológiából, harmadrészt minden egyéb tárgyi bizonyítási eszközből szerzi az információkat (Ivaskevics, 2020; Lehoczki, 2021; Lehoczki, 2011; Turvey, 2012).

Ez a négyes irányzat egészíthető ki a földrajzi profilalkotással, amely a bűncselekmények földrajzi elhelyezkedésének elemzésével igyekszik segíteni a nyomozást (Ivaskevics, 2020). Bár abban sincs konszenzus, hogy nemzetbiztonsági területen, terrorrelhárításban alkalmazható-e a személyiségprofil-alkotás, és hogy profilozható-e a magányos merénylők (Ivaskevics, 2020; Lohner, 2023). Úgy vélem, hogy a személyiségprofil-alkotás jól alkalmazható eljárás, csak nem abban a kontextusban, ahogyan az a bűnügyi profilalkotás kapcsán elvárható és megszokott. A műveleti célú profilalkotás voltaképp kockázatelemzésen alapuló kockázati profil, amelynek célja egyrészt azonosítani a kockázati indikátorokként jelenlévő viselkedésmintázatokat, majd ezek szisztematikus elemzésével egy kockázatalapú személyiségprofil létrehozni, amely predispozíciókat tartalmaz a célszemély/célcsoport kapcsán.

Ezek a kockázati indikátorok a radikalizáció krízispszichológiai értelmezésében a fent bemutatott esetek kapcsán is feltárt normatív és rendkívüli krízisek és a sorozatos traumák, míg a kockázati profil az ezekből eredő deviáns személyiség- és viselkedésváltozások feltárása és (kockázat)elemzése. Ezeknek a traumáknak és krízisállapotoknak a valóságban is megfigyelhető jelei vannak: online manifesztumok, mint az Unabomber és Breivik esetében; paranoia és paranoid viselkedés, mint a Teréz körúti robbantó személyiségében; a xenofóbiáig fokozódó üldöztetési tévképzetek megjelenése, mint Matapour esetében; a serdülőkori identitásválság és a vélt vagy valós kortársbántalmazásból adódó

viktimizáció és az ezzel kapcsolatos, jellemzően megtorló jellegű fantáziatévékenység, mint az a Columbine-i iskolai lövöldözőknél, vagy a hazánkban, 2009-ben elkövetett pécsi egyetemi lövöldözőnél. Ezeket a személyiség- és viselkedésváltozásokat hivatott a kockázati elemzés azonosítani és összegezni.

Ugyancsak ezen rizikófaktorok vizsgálatára alkalmazható a pszichológiai boncolás eljárása (Psychological Autopsy, PA) (Amritha et al., 2025; Sablone et al., 2024; Canter, 2000), amely ugyan alapvetően retrospektív eljárás, de megfelelően validált empirikus kutatások után véleményem szerint a műveleti célú, kockázatelemzésen alapuló személyiségprofil-alkotásba is jól adaptálható és integrálható eljárásról van szó.

A pszichológiai szempontú tartalomelemzés (Krizbai, 2020; Szijártó, 2018, 2017, 2016, 2014) pedig elsősorban a nyílt forrású információk elemzését foglalja magába. Ezeknek az OSINT adatoknak az elemzés-értékelése a magányos merénylők esetében kitüntetett terület: egyrészt az egyéni radikalizáció színtere sok esetben az online közeg, nemcsak a nyílt, hanem mind a dark és a deep web felületei (a hazánkban, az utóbbi években megjelenő, nagy média érdeklődést kapó esetekben is a fiatalok ezeken a felületeken keresztül radikalizálódtak); másrészt sok esetben az elkövetők az elkövetés előtt különböző közösségimédia-platformokon osztják meg manifesztumaikat, amelyek direkt üzenetek az erőszakos cselekmény végrehajtását illetően, ahogyan azt láttuk az Unabomber és Breivik esetében, illetve a hazánkban iskolai lövöldözést elkövetni tervező fiatalok esetében is. Ezekben az online tevékenységekben nyomon követhető az elkövető, illetve a célszemély viselkedésváltozása, esetenként mentális állapotának romlása, ami pedig a kockázati profil elkészítését segíti.

Összegzés

A radikalizáció és a krízisek kapcsolatrendszerének tudományos validálása még várat magára, ugyanakkor kétségtelen, hogy a két jelenség között pozitív összefüggés valószínűsíthető.

A traumatikus eseményeknek komoly személyiségformáló szerepük van; ideális esetben ezeket a traumákat az egyén adaptív megküzdési módszerekkel eredményesen fel tudja dolgozni és az új self-részeket integrálni tudja személyiségébe. Azonban abban az esetben, ha a traumafeldolgozás valamilyen oknál fogva nem, vagy nem megfelelő módon történik meg, az egyén krízisbe kerül. A múltban gyökerező trauma pedig a jelenben és a jövőben krízishelyzetet és krízismátrixot generál. Ha a krízissel és az azt kiváltó eseménnyel az egyén nem tud eredményesen megküzdeni, nem csak fizikai és/vagy mentális

diszfunkciók és megbetegedések jelentkezhetnek nála, de az arra hajlamos személyek elindulhatnak a szélsőséges erőszakosság és a radikalizáció útján. Ezt az állítást támasztják alá a bemutatott rövid esetek is: a bemutatott magányos elkövetők életében sorra azonosíthatók olyan normatív és rendkívüli krízisek, amelyek volatképpen előmozdították az elkövetők radikalizációját. Ezek a krízisállapotok nem maradnak rejtve: vannak olyan manifesztációi, amelyeket azonosítva segíthetjük a felderítést és elhárítást. Amint arra rámutattam, az azonosításhoz pszichológiai alapú eljárások is hozzájárulnak, úgymint a kockázati alapú személyiségprofil-alkotás, a pszichológiai boncolás és nem utolsósorban a nyílt forrású tartalmak pszichológiai elemzése – ez utóbbi különösen hangsúlyos a magányos merénylek radikalizációja és kockázatelemzése kapcsán.

Természetesen fontos hangsúlyozni: ha valaki valamilyen okból kifolyólag nem tud eredményesen megküzdeni egy lelki krízissel, még nem lesz szélsőséges és radikális. Ezt több tényező és körülmény együttes fennállása alakítja és formálja.

Annak érdekében pedig, hogy a trauma-krízis-radikalizáció jelenségéről és fennálló kapcsolatokról pontos képet kapjunk, elengedhetetlen, hogy az elméletet empirikus úton igazoljuk és kutatási eredményekkel támasszuk alá, vagy éppen cáfoljuk meg. A kutatások, amennyiben túlléptek az alapkutatások szintjén, olyan alkalmazott és gyakorlati kérdésekre is választ adhatnak, minthogy hogyan, milyen módszerrel azonosíthatók ezek a magányos elkövetők még az erőszakos cselekmény elkövetése előtt; milyen eljárások tudják segíteni a felderítést, vagy hogy esetükben milyen terápiás és reintegrációs, deradikalizációt célzó foglalkozások alkalmazhatók eredményesen.

Amint látjuk, a trauma-krízis-radikalizáció jelensége komplex kérdés, amely körütekintést és multidiszciplinaritást igényel.

Felhasznált irodalom

- American Psychiatric Association (2022). *The Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders, Fifth Edition, Text Revision (DSM-5-TR)*. APA. <https://doi.org/10.5209/psic.84045>
- Arrigo, B. A. (2003). *Introduction to Forensic Psychology*. Academic Press.
- Balczár L., Vandlik E., & Kárpáti T. (2020). *Pszichiátriai gondozásról, pszichiáter rezidenseknek*. Állami Egészségügyi Ellátó Központ.
- Boda J. (Szerk.) (2019). *Rendészettudományi Szaklexikon*. Dialóg Campus Kiadó.
- Bóna A. (2015). A krízis lélektana. In Kiss E. Cs., & Sz. Makó H. (Szerk.). *Gyász, krízis, trauma és a megküzdés lélektana* (pp. 123-137). Pro Pannonia.
- Caplan, G. (1964). *Principles of preventive psychiatry*. Basic Books. <https://doi.org/10.1176/ps.15.8.467>

- Corteen, K., Steele, R., Cross, N., & McManus, M. (Eds.) (2023). *Forensic Psychology, Crime and Policing. Key Concepts and Practical Debates*. Bristol University Press.
- Cullen, D. (2009). *Columbine*. Grand Central Publishing / Twelve. <https://doi.org/10.1093/sw/54.4.375>
- Csürke J. (2005). *A lótszevő eszmélése. A lélektani krízis promóciós aspektusa*. Doktori (PhD) értekezés. Pécsi Tudományegyetem, Pszichológiai Doktori Iskola.
- Davies, G. M. & Beech, A. R., & Colloff, M. F. (Eds.) (2024). *Forensic Psychology: Crime, Justice, Law, Interventions. Fourth edition*. John Wiley & Sons Ltd.
- Davis, M., Rainbow, L., Fritzon, K., West, A., & Brooks, N. (2018). Behavioural investigative advice: A contemporary commentary on offender profiling activity. In Griffiths, A. & Milne, R. (Eds.), *The Psychology of Criminal Investigation: From Theory to Practice*. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315637211-11>
- Erikson E. (1991). *A fiatal Luther és más írások*. Gondolat Kiadó.
- Erlandsson, Å., & Meloy, J. R. (2018). The Swedish School Attack in Trollhättan. *Journal of Forensic Sciences*, 63(6), 1917-1927. <https://doi.org/10.1111/1556-4029.13800>
- Farkas J. (2023). Az iszlám radikalizálódás pszichológiai háttere. A push-pull rizikófaktorok aspektusa. *Magyar Rendészet*, 23(3), 59–173. <https://doi.org/10.32577/mr.2023.3.10>
- Fekete S., Vörös V., & Osváth P. (2015). Krízishelyzet, felismerés, etiológia és terápia a pszichiátriai ellátásban. In Kiss E. Cs., & Sz. Makó H. (Szerk.), *Gyász, krízis, trauma és a megküzdés lélektana* (pp. 152-165). Pro Pannonia.
- Flatten, G. (2005). Posttraumatische Belastungsstörungen (PTSD). In Egle, U. T., Hoffmann, S. O., & Joraschky, P. (Eds.), *Sexueller Missbrauch, Misshandlung, Vernachlässigung Erkennung, Therapie und Prävention der Folgen früher Stresserfahrungen* (pp. 297-315). Schattauer GmbH.
- Fleming, S. (2022). The Unabomber and the origins of anti-tech radicalism. *Journal of Political Ideologies*, 27(2), 207-225. <https://doi.org/10.1080/13569317.2021.1921940>
- Gill, P., Horgan, J. G., & Deckert, P. (2013). Bombing Alone: Tracing the Motivations and Antecedent Behaviors of Lone-Actor Terrorists. *Journal of Forensic Sciences*, 59(2), 425-435. <https://doi.org/10.1111/1556-4029.12312>
- Goffman, E. (1974). *Asylums: Essays on the Social Situation of Mental Patients and Other Inmates*. Penguin Books.
- Gullestad, S. E. (2017). Anders Behring Breivik, Master of Life and Death: Psychodynamics and Political Ideology in an Act of Terrorism. *International Forum of Psychoanalysis*, 26(4), 207–216. <https://doi.org/10.1080/0803706x.2017.1333138>
- Gupta, A. (2018). A Psychological Accounting of a Modern Luddite: Ted Kaczynski AKA the Unabomber. *Psychology and Psychotherapy Research Study*, 2(1), 526-533. <https://doi.org/10.31031/PPRS.2018.02.000526>
- Haller J., & Ivaskovics K. (2020). Terrorizmus. In Haller J. (Szerk.), *Bűntettek kriminálpszichológiája* (pp. 237-270). Dialóg Campus Kiadó. <https://doi.org/10.1080/0803706X.2017.1333138>

- Innes B. (2007). *Bűnös elmék: pszichológiai profilalkotás a bűntények felderítésében*. Skandi-Wald Könyvkiadó.
- Ivaskevics K. (2020). Bűnözői profilalkotás. In Haller J. (Szerk.), *Rendészeti pszichológia* (pp. 111-148). Dialóg Campus Kiadó.
- Jacobsen, C., & Maier-Katkin, D. (2015). Breivik's Sanity: Terrorism, Mass Murder, and the Insanity Defense. *Human Rights Quarterly*, 37(1), 137–152. <https://doi.org/10.1353/hrq.2015.0011>
- Jonason, P. K., & Middleton, J. P. (2015). Dark Triad: The “Dark Side” of Human Personality. In Wright, W. D. (Eds.), *International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences*. 2nd edition (pp. 671-675). Elsevier Ltd. <https://doi.org/10.1016/b978-0-08-097086-8.25051-4>
- Jones, S. (2002). Representing Timothy McVeigh. *War Stories*, 28(3), 8-16. <https://doi.org/10.4135/9781452229300.n1174>
- Juhász A., & Kuklis N. B. (2021). Poszttraumás növekedésérzés a közlekedési balesetet követően a pályaaalkalmassági vizsgálati eredményekkel összefüggésben. *Psychologia Hungarica*, 9(2), 40–61. <https://doi.org/10.52993/PSYHUNG.9.2021.2.3>
- Juhász Á., Arday B., Nagy L., Balázs L., & Szigeti R. (2023). Az iskolai stressz, az adaptív és maladaptív megküzdés, valamint az iskolai kötődés összefüggései serdülő mintán. *Magyar Pszichológiai Szemle*, 78(1), 43-60. <https://doi.org/10.1556/0016.2022.00042>
- Kerekes Zs. (2015). Az időskor, mint krízis. In Kiss E. Cs., & Sz. Makó H. (Szerk.). *Gyász, krízis, trauma és a megküzdés lélektana* (pp. 182-218). Pro Pannonia.
- Kocsis R. N. (Eds.) (2007). *Criminal Profiling: International Theory, Research, and Practice*. Humana Press. <https://doi.org/10.1177/0306624x07304732>
- Kovács É., Balog P., & Preisz L. (2012). A Poszttraumás Növekedésérzés Kérdőív pszichometriai mutatói hazai mintán. *Mentálhigiéné és Pszichoszomatika*, 13(1), 57-84.
- Krizbai D. D. (2020). Az új média veszélyei – az elmagányosodás, illetve radikalizálódás biztonságpolitikai aspektusból. *Hadtudományi Szemle*, 13(2), 191-203. <https://doi.org/10.32563/hsz.2020.2.15>
- Langman, P. (2009a). Rampage school shooters: A typology. *Aggression and Violent Behavior*, 14(1), 79-86. <https://doi.org/10.1016/j.avb.2008.10.003>
- Langman, P. (2009b). *Why kids kill: Inside the minds of school shooters*. Palgrave MacMillan.
- Lehoczki Á. (2011). Irányzatok a bűnügyiprofilalkotásban. *Belügyi Szemle*, 59(1), 62–81. <https://doi.org/10.38146/bsz-ajia.2011.v59.i6.pp62-81>
- Lehoczki Á. (2014). Nehézségek és módszertani dilemmák a profilalkotás hazai kutatásában. *Magyar Rendészet*, 14(2), 51–61. <https://doi.org/10.32577/mr.2014.2.5>
- Lehoczki Á. (2021). *A poszt-offenzív szakasz pszichológiai vizsgálata az emberölés profilalkotásában*. Doktori (PhD) értekezés. Nemzeti Közszolgálati Egyetem. <https://doi.org/10.17625/nke.2022.008>
- Lehoczki Á., & Ronyecz Cs. (2021). Emberölés nyomozói szemmel és a pszichológiai profilalkotás – esettanulmány. *Belügyi Szemle*, 69(12), 2087-2105. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2021.12.2>
- Lohner K. (2023). Profilalkotás a terrorelhárításban – profilozzuk-e a magányos elkövetőket? *Scientia et Securitas*, 4(1), 44-50. <http://dx.doi.org/10.1556/112.2023.00138>

- Lohner K. (2024). Speciális nyomozástámogató és viselkedéselemző tevékenység. *Belügyi Szemle*, 72(5), 871-891. <https://doi.org/10.38146/BSZ-AJIA.2024.v72.i5.pp871-891>
- Magid, A. K. (2009). The Unabomber Revisited: Reexamining the Use of Mental Disorder Diagnoses as Evidence of the Mental Condition of Criminal Defendants. *Indiana Law Journal*, 84(5), 1655-1680.
- Melle, I. (2013). The Breivik Case and What Psychiatrists Can Learn from It. *World Psychiatry*, 12(1), 16-21. <https://doi.org/10.1002/wps.20002>
- Meloy, J. R., (2004). Indirect Personality Assessment of the Violent True Believer. *Journal of Personality Assessment*, 82(2), 138-146. https://doi.org/10.1207/s15327752jpa8202_2
- Meloy, J. R. & Yakeley, J. (2014). The Violent True Believer as a “Lone Wolf” – Psychoanalytic Perspectives on Terrorism. *Behavioral Sciences & the Law*, 32(3), 347-365. <https://doi.org/10.1002/bsl.2109>
- Meloy, J. R., Habermeyer, E., & Guldemann, A. (2015). The Warning Behaviors of Anders Breivik. *Journal of Threat Assessment and Management*, 2(3-4), 164-175. <https://doi.org/10.1037/tam0000037>
- Mitchell J. (1999). Trauma, felismerés és a nyelv helye. *Thalassa*, 2-3, 61-82.
- Moghaddam, F. M. (2005). The Staircase to Terrorism. In Bongar, B., Brown, L. M., Beutler, L. E., Breckenridge, J. N. & Zimbardo, P. G. (Szerk.), *Psychology of Terrorism*. Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/med:psych/9780195172492.003.0005>
- Paulhus, D. L., & Williams, K. M. (2002). The Dark Triad of personality: Narcissism, Machiavellianism, and psychopathy. *Journal of Research in Personality*, 36, 556-563. [https://doi.org/10.1016/s0092-6566\(02\)00505-6](https://doi.org/10.1016/s0092-6566(02)00505-6)
- Rauthmann, J. F. (2012). The Dark Triad and Interpersonal Perception: Similarities and Differences in the Social Consequences of Narcissism, Machiavellianism, and Psychopathy. *Social Psychological and Personality Science*, 3(4), 487-496. <https://doi.org/10.1177/1948550611427608>
- Sanki, M., & O’Conno, S. A. (2021). Developing an understanding of Post Traumatic Growth: Implications and application for research and intervention. *International Journal of Wellbeing*, 11(2), 1-19. <https://doi.org/10.5502/ijw.v11i2.1415>
- Szijártó L. (2014). A pszichológiai szempontú tartalomelemzés használatának lehetőségei a védelmi szférában. *Műszaki Katonai Közlöny*, 24(1), 242-258.
- Szijártó L. (2016). Az internethasználat biztonságtechnikai kérdései – A virtuális lét rejtett veszélyforrásai. *Nemzetbiztonsági Szemle*, 4(1), 45-57.
- Szijártó L. (2017). Magányos elkövetők az interneten – Az internetes tartalmak pszichológiai szempontú elemzése. *Szakmai Szemle*, 15(4), 100-112.
- Szijártó L. (2018). *Alkalmazott pszichológiai módszerek a terrorizmus elleni harcban. Szélsőséges csoportok és személyek internetes tevékenységének pszichológiai szempontú tartalomelemzése*. Doktori (PhD) értekezés. Nemzeti Közszerzői Egyetem.
- Tedeschi, R. G., & Calhoun, L. G. (1996). The Posttraumatic Growth Inventory: Measuring the Positive Legacy of Trauma. *Journal of Traumatic Stress*, 9(3), 455-471. <https://doi.org/10.1002/jts.2490090305>

- Thompson, R. J., Mata, J., Jaeggi, S. M., Buschkuhl, M., Jonides, J., & Gotlib, I. H. (2010). Maladaptive coping, adaptive coping, and depressive symptoms: Variations across age and depressive state. *Behaviour Research and Therapy*, 48, 459–466. <https://doi.org/10.1016/j.brat.2010.01.007>
- Turvey, B. E. (2012). *Criminal profiling: An introduction to behavioral evidence analysis. 4th edition*. Cambridge: Academic Press. <https://doi.org/10.1016/b978-0-12-385243-4.00005-8>
- Wadsworth, M. E. (2015). Development of Maladaptive Coping: A Functional Adaptation to Chronic, Uncontrollable Stress. *Child Development Perspectives*, 9(2), 96–100. <https://doi.org/10.1111/cdep.12112>
- Weiner, I. B., & Otto, R. K. (Eds.) (2013). *The Handbook of Forensic Psychology. Fourth Edition*. John Wiley & Sons, Inc. <https://doi.org/10.1002/9781394260591>
- Zeligman, M., Grossman, L., & Tanzosh, A. (2019). Posttraumatic Growth in Trauma Survivors: Meaning Making and Locus of Control. *Journal of Counselor Practice*, 10(2), 1–21. <https://doi.org/10.2229/ptg1022019>

A cikkben szereplő online hivatkozások

- URL1: *Iranian-born Norwegian man gets 30 years for Oslo Pride shootings*. <https://www.aljazeera.com/news/2024/7/4/iranian-born-norwegian-man-gets-30-years-for-oslo-pride-shootings>
- URL2: *Oslo Pride shooter handed maximum sentence*. <https://www.al-monitor.com/originals/2024/07/oslo-pride-shooter-handed-maximum-sentence>
- URL3: *Az FBI szólt a TEK-nek, Budapesten fogták el az iskolai lövöldözést tervező kamaszt*. <https://index.hu/belfold/2025/02/03/budapest-tek-fbi-kamasz-kivegzes-iskolai-lovoldozes/>
- URL4: *Iskolai lövöldözéssel fenyegetőzött egy bajai diák, a rendőrség. Őrizetbe vette* <https://telex.hu/belfold/2025/02/03/baja-iskolai-lovoldozes-fenyegetes-rendorseg>
- URL5: *Ítéletet hozott a Miskolci Törvényszék az iskolában lövöldözést tervező fiatalkorúval szemben*. <https://birosag.hu/miskolci-torvenyszek/sajto/kozlemenyek/20250120/iteletet-hozott-miskolci-torvenyszek-az-iskolaban-lovoldozest-tervezo-fiatalkorual-szemben>

Alkalmazott jogszabályok

1997. évi CLIV. törvény az egészségügyről
- 18/2020. (V.29.) BVOP utasítás a fogvatartotti krízisek, öngyilkossági kísérletek és önártalmak megelőzéséről
- 50/2020. (X.16.) BVOP utasítás a büntetés-végrehajtási szervezetben szolgálatot teljesítő pszichológusok szervezeti jogállásáról és a fogvatartottakkal végzett tevékenységéről
- 26/2022. (XII. 21.) BVOP utasítás a büntetés-végrehajtási szervezet műveleti egységeinek működéséről

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

Erdélyi Á. (2026). Trauma, krízis és radikalizáció. A radikalizáció krízispszichológiai értelmezése és ennek lehetőségei a felderítéstámogatás során, *Belügyi Szemle*, 74(7), 1903–1925. <https://doi.org/10.38146/bsz-aija.2026.v74.i7.pp1903-1925>

Nyilatkozatok

Összeférhetetlenség

A szerző nem jelentett összeférhetetlenséget.

Finanszírozás

A szerző nem kapott pénzügyi támogatást a kutatáshoz, a szerzőséghez és/vagy a cikk publikálásához.

Etikai nyilatkozat

Jelen cikkhez nem kapcsolódik adatkészlet.

Nyílt hozzáférésről szóló tájékoztatás

A közlemény nyílt hozzáféréssel, a Creative Commons Attribution–NonCommercial–NoDerivatives 4.0 International License (CC BY-NC-ND 4.0) feltételei szerint jelenik meg. A közlemény változatlan formában, nem kereskedelmi célból, bármely médiumban és formátumban szabadon megosztható és újraközölhető, feltéve, hogy az eredeti szerző(k), a közlés helye és a licenc hivatkozása megfelelően feltüntetésre kerül. Módosított vagy átdolgozott változat terjesztése, valamint kereskedelmi célú felhasználása nem megengedett.

Levelező szerző

A cikk levelező szerzője Erdélyi Ákos, aki a erdelyi.akos@uni-nke.hu e-mail címen érhető el.